

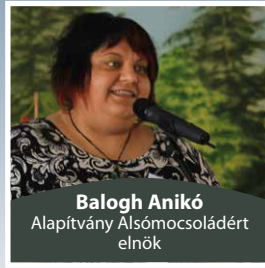
Mintaprogram
a minőségi időskorért

Pilot project
for quality ageing

NEMZETKÖZI KONFERENCIA
INTERNATIONAL CONFERENCE

Dicső László
polgármester, Alsómocsolád
Község Önkormányzata

Balogh Anikó
Alapítvány Alsómocsoládért
elnök

William Evans
főmunkatárs, Norvég
Felnőttoktatási Szövetség

Veréb Zoltánné
pénzügyi vezető

Bálintné Jauch Rita
projektmenedzser

Dr. Kovács Dezső
szakmai koordinátor

Dr. Illés Judit
jogi tanácsadó

Kovács Zoltán
kommunikációs szakértő

Pitzné Keller Anita
erőforrás fejlesztési asszisztens

Pasztingerné Papp Zsanett
projektasszisztens

Szloboda Szilárd
kommunikációs asszisztens

Lovas Krisztina
szakmai asszisztens

Halmai Zsuzsanna
szakmai vezető asszisztens

Tartalomjegyzék

Beköszöntő	4
Bajusz Klára	
Az időskori tanulás trendjei magyarországon a pécsi szeniorakadémia	5
Sturla Bjerkaker	
„Nyugdíjaskörök” – Tanulókörök, mint az időskori tanulás eszközei	10

BEKÖSZÖNTŐ

Magyarországon a 60 feletti nők és férfiak egyik súlyos problémája – a betegségek mellett – a kényszerű passzivitás és tétlenség, amit gyakran súlyosbít az egyedüllét és magány. A társadalom többségében, és nem ritkán a hivatalokban is az, a kissé leegyszerűsített nézet uralkodik, hogy egy nyugdíjasnak már nem kell semmit sem csinálnia, csak pihenni.

A világ fejlett részén már korábban felismerték a szükségességét az életmódváltásra való felkészülésnek, és társadalmi méretekben gyakorlattá formálták az idősök sokrétű társadalmi, közösségi bevonását, aktivizálását, az aktív idősor megteremtését. A nyugdíjba vonulás nem a tétlenségről, ölbe tett kézről, a fölöslegesség érzéséről, hanem az aktivitásról, tanulásról, munkáról és újonnan kínálgató lehetőségekről szól, melyek megélésére a korábbi életszakaszokban nem volt lehetőség. Ezek révén részesülhet a nagyszülői és dédszülői generáció minőségi idősorban.

Alsómocsoládon, a Norvég Alap támogatásával megvalósuló „Mintaprogram a minőségi idősorért” projekt keretében, ezt a felfogást akarják terjeszteni a Dél-Dunántúlon. Erről szólt az a nemzetközi konferencia is, amelyet 2016. október elején rendeztek, és melyre, többek között, hat ország előadói jöttek el és osztották meg tudásukat és tapasztalataikat. Érzékelti lehetett, hogy sok tanulni- és átgondolnivaló van az idősödéssel, az idősök társadalmi szerepével kapcsolatban. Föl kell rázni az idősöket és a társadalmat is, hogy újfajta felfogást és szolidaritást lehessen építeni az idősök és a fiatalabb generációk között. Hogy miért? Mert szükség van a tudásukra, tapasztalataikra és még a munkájukra is. Súlyos hiba lenne nem bevonni az idősöket a társadalom, a közösségek, a családok életébe. A nyitó és nemzetközi konferencia előadásai ezt a felfogást segítik terjeszteni és népszerűsíteni.

A projektet bemutató kötetben már leírtuk, hogy mennyi minden történik 2016–2017-ben idős gondozás területén, Alsómocsoládon. E sokféle tevékenységnek – a megújult idős otthonon és a megszerzett új tudáson túl – egyik fontos eredménye lesz, hogy az Őszi Fény Idősotthon olyan konzultációs központként is szolgál a jövőben, amely segíti a szűkebb környék és a régió önkormányzatait és idős gondozással foglalkozó vezetőit egy új szemlélet meghonosítására, az aktív idősor lehetőségeinek kibontására. Norvég partnereink gyakorlata is azt bizonyítja, hogy ez lehet a jövő útja az idősök számára Magyarországon. Konferenciaköteteink, a honlapunk (www.manorquality.eu), hírleveleink is azt a célt szolgálják, hogy másfajta tudással és szemlélettel segítsék egy új gyakorlat kialakítását az idősök körül. A kötet két tanulmánya – Bajusz Klára egyetemi docens és Sturla Bjerkkaker, a norvég felnőttoktatási szakértő írásai – az idősor tanulás lehetőségeiről és jó példáiból adnak ízelítőt.

Alsómocsolád egy kis település, alacsony lélekszámmal. Ötletekben, elképzelésekben és álmokban azonban bármelyik településsel versenyre kel. Ha ez minden hazai településen így lenne, a magyar vidék lehetne a legvonzóbb közösségi hely Európában. Érdemes megismerni, mi zajlik Alsómocsoládon.

Dr. Kovács Dezső c. egyetemi tanár
szakmai koordinátor

Dicső László
Alsómocsolád polgármestere

BAJUSZ KLÁRA

AZ IDŐSKORI TANULÁS TRENDJEI MAGYARORSZÁGON A PÉCSI SZENIORAKADÉMIA

1. Tanulni idősorban is

A tanulás ma már életkorunktól függetlenül lefedi életutunk egészét, és nem korlátozódik a munkaerő-piaci szempontból aktív évekre. Mivel az ismeretszerzés igénye és szükségessége túllép az iskolás éveken, és különböző korú, élethelyzetű generációk tanulnak, egyre hangsúlyosabbá válik a neveléstudomány idősökkel foglalkozó területe, a gerontagógia vagy gerontoeducáció (az idősoktatás tudománya). Az idősoktatás az oktatás-képzés speciális területe, mely ma még alapvetően a gazdaságilag inaktív, 60 év feletti generációk tanulási igényeit szolgálja ki. Az öregedő társadalmak számára az idősödők tanulási kérdései már a közeljövőben meghatározóvá válnak, hiszen a demográfiai változások gazdasági, társadalmi feladatokat is generálnak. Az öregedés életkori kezdete kitolódik, az idősödő generációknak tovább meg kell tartaniuk munkahelyüket, társadalmi és szociális szerepeiket. Mindezek megvalósításához megfelelő hálózatban elérhető, módszertanilag és tartalmilag minőségi senioroktatási programok kellene, hiszen az idősor aktivitás megtartásának egyik leghatékonyabb eszköze a tanulás. Természetesen itt a tanulás fogalmának legszélesebb értelemben vett formájára gondolunk: nem csupán a formális rendszerekben, iskolapadban zajló tanulásra, sőt, elsősorban nem arra! Az idősor tanulás történhet tanfolyamokon, civil szervezetekben, a családban, a közművelődés intézményrendszerében, közösségi virtuális tereken, önrányított tanulás által, önkéntes munka során, és még számos más formában is.

2. Idősoktatás Magyarországon

Az idősoktatás múltja Magyarországon is több évtizedre tekint ugyan vissza, de a programok általában szórványosak, gyakran rövid életűek, kevés érdeklődőt érnek el. Emellett igen szűk spektrumúak, nemigen lépnek túl az ismeretterjesztés funkcióján (nyugdíjasegyetemek, -klubok), nem holisztikus megközelítésből születnek, nem aktivizálják a résztvevőket. Az idősödő korosztályok tanulási tereinek megteremtése, a gerontoeducáció szakmai megerősítése eddig a hazai oktatáspolitikai célok között legfeljebb marginálisan szerepelt (elsősorban a hazai Idősügyi Nemzeti Stratégia említendő 2009-ből, jelentősebb társadalmi szintű eredmények nélkül, valamint az idősüggyel szintén keveset foglalkozó önkéntességfejlesztési stratégia

2007–2017¹⁾). A 2005-ös magyar felnőttképzési stratégia sem szentelt átfogóan figyelmet a korosodó felnőtteknek, csupán munkaerő-piaci szempontból, a „munkaerő-utánpótlási problémák” kapcsán vette számításba az idősödők csoportját²⁾.

Ahogy a felnőttképzési piacon általában, az idősoktatás palettáján is jelen vannak a profitorientált vállalkozások (elsősorban nyelvi, számítástechnikai képzések, egészségmegőrző programok). Itt fokozott tudatossággal kell az idősödő tanulni vágyóknak képzést választaniuk, hisz a módszertani felkészültség, az infrastrukturális környezet nem mindig megfelelő, illetve előfordul, hogy a tanulás álcája alatt MLM-programok bújnak meg, melyek elsődleges célja az, hogy eladjanak valamilyen terméket a résztvevőknek. Ennek ellenére számos, gyakran alulról szerveződő idősoktatási kezdeményezés jelenik meg az ország több pontján. Az utóbbi évek legsikeresebb modellje a Zsigmond Király Főiskola által szervezett Nyugdíjasok Óbudai Akadémiája³⁾, mely ma már több mint háromezer idős tanuló bevonásával működik.

Az idősoktatási programok kettős szemlélettel vannak jelen ma Magyarországon. A kezdeményezések egy része öregedés-központú megközelítéssel operál: itt az oktatás elsődleges célja az, hogy hozzásegítse az időset a minél hosszabb távú önálló életvezetéshez, testi és lelki egészséghez, az inaktív válság minél későbbre való tolodásához, az ellátórendszerek és a szociális háló minél kisebb terheléséhez. A másik szemlélet – melyet mi is vallunk a Pécsi Szeniorakadémián – a társadalmi megközelítés. Ennek a komplex megközelítésnek a központjában az aktív idősödés áll, ennek számos szociális relációjával. Az idősoktatási programok központi fogalmai a generációk közötti tanulás, a tudásátadás, az aktív idősödés, az élményközpontú tanulás, a családkohézió, valamint az időskorban egyre szükségesebbé váló munkaerő-piaci képzés. Az időskori tanulás célja itt az, hogy a résztvevő minél tovább olyan aktív tagja maradjon a társadalomnak, akire nem eltartottként gondolunk elsősorban: tudását átadja a fiatalabbaknak, akár a családban, akár a munkahelyén, segítők energiáit hasznosítja a közösség, stb.

A célcsoport gyenge társadalmi részvételének az oktatáspolitikai támogatás hiánya mellett még két lényeges oka van. Ezek egyike az, hogy az érintett generációk passzív résztvevőként szocializálódtak a társadalomban, ritkán merik nyilvánosan megfogalmazni véleményüket, védeni érdekeiket, felvállalni elképzeléseiket, átadásra felajánlani tudásukat. A másik nehézséget az jelenti, hogy Magyarországon a szenior önkéntesség rendszere kialakulatlan. Rengeteg energia rejlik az idősödő felnőttekben, olyan energia, mely a közösségek, a társadalom számára hasznosítható lenne. Bár egy tanulmány szerint a 61 év feletti 16%-a végez önkéntes munkát (Czike–Kuti, 2006), az oktatás, a szociális szféra, a közművelődés területén számos színtéren lehetne hasznosítani a 60 év feletti tapasztalatait, segítők szándékát. Az intézmények részben bürokratikus okokból, részben a gyakorlat hiánya miatt elzárkózók, illetve hiányoznak azok a kommunikációs csatornák, melyeken a potenciális segítők és a segítségre szorulóknak megtalálhatnák egymást.

1. Idősügyi Nemzeti Stratégia. www.parlament.hu/irom38/10500/10500.pdf (2016. 09. 12.)
A magyarországi önkéntesség fejlesztési stratégiája 2007–2017. http://www.bmoc.hu/sites/default/files/szakirodalom/a_magyarorszagi_onkentesség_fejlesztési_strategiaja.pdf (2013. 12. 04.)
2. A Magyar Köztársaság Kormányának stratégiája az egész életen át tartó tanulásról. 2005. www.nefmi.gov.hu/download.php?docID=415 (2016.10. 21.)
3. http://www.uni-zsigmond.hu/nyugdijasok_akademiaja (2016. 10. 11)

3. A Pécsi Szeniorakadémia

A Pécsi Szeniorakadémia a Pécsi Tudományegyetem Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Fejlesztési Karának keretei között jött létre 2014-ben. A célunk az volt, hogy létrehozzunk egy olyan felnőttoktatási szervezetet, mely a pécsi és Pécs környékén élő 60 év feletti számára újult tanulási lehetőségeket.

A programok megtervezéséhez felvettük a kapcsolatot a városvezetéssel és a helyi nyugdíjasszervezetekkel, kérdőívek segítségével felmértük a tanulási szükségleteket. Az akadémiát a helyi médiában és a nyugdíjasklubok segítségével hirdettük. 2014. szeptemberében indítottuk az első szemesztert, jelenleg az ötödik zajlik. Regisztrált résztvevőink száma közel 600 fő. Hallgatóink 59–94 évesek, leginkább azonban a hatvanas korosztály aktív. Az idősök 40%-a diplomás, jellemző a középfokú végzettség. Résztvevőink 85%-ban nők, 90%-ban pécsiiek, azonban van, aki 40 kilométeres távolságból jár az akadémiára.

A szemeszterek tervezésekor két alapvető szempontot vettünk figyelembe. Egyrészt azt, hogy a képzés az idősoktatás módszertani sajátosságai szerint szerveződjön. Nem hagyhatjuk figyelmen kívül az idősödéssel járó biológiai változásokat (az érzékszervek gyengülése, a koncentrációs képesség esetleges gyengülése, mozgásszervi panaszok stb.), hiszen ezek a képzés szervezésére is hatással vannak. Elsődleges szempont, többek között, az előadóterem akadálymentes megközelíthetősége, az igényekhez ergonomiailag is igazodó infrastruktúra, a prezentációk jól láthatósága, a szünetek megfelelő beiktatása és hossza. A siker egyik kulcsa, az előadók megfelelő módszertani felkészítése: figyelembe kell venniük az időskorú hallgatóság sajátosságait és igényeit, nem saját maguknak, hanem a hallgatóságnak megfelelni, a célcsoport igényeihez igazítani az előadói stílust és tempót, közérthetően, élvezetesen, mégis tudományos igényességgel előadni, aktív figyelemmel fordulni a résztvevők irányából felmerülő kérdések és vélemények felé, elkerülni az ageizmus táplálta téves sztereotípiákat.

Másrészt messzemenően igyekeztünk megfelelni a programban részt vevők érdeklődésének és igényeinek. A szemeszterek programja részben a hallgatók javaslatai alapján áll össze, folyamatosan gyűjtjük a visszajelzéseket, ötleteket. Képzési rendszerünk az előadásokra alapul. Minden félévben hét előadást hallgathatnak az érdeklődők, kéthetente szerda délutánonként. Témaköreink az idősödők érdeklődési köreiből igazodnak: kultúra, művelődés, média; gazdaság, pénzügy; történelem, helytörténet; pszichológia, gerontológia, oktatás; egészség, életmód, orvostudomány; társadalmi és szociális kérdések. Minden szemeszter végén oklevelet adunk át azoknak, akik legalább hat előadást meghallgattak a hétből. Az ünnepélyes oklevélatadó műsor programját hagyományosan szenior hallgatóink adják: szavalnak, saját verseiket olvassák fel, énekelnek, kórusok lépnek fel, hagyományörző, amatőr művészeti csoportjaik mutatkoznak be.

Az előadásokra tanfolyamok épülnek. Ezek egy része önköltséges (itt az oktatók óradíjat kérnek), egy része ingyenes (itt az oktatók önkéntes munkában tanítanak). A tanfolyamok témakörei igen változatosak: népszerűek a számítógépes és idegen nyelvi képzések, egy-egy előadástéma folytatásaként, vagy oktatói felajánlásból jönnek létre. Módszertanilag hangsúlyos, hogy előadásaink és tanfolyamaink egy részét szenior előadók tartják (angol és német nyelv, tízujjas vakírás számítógépen, ökológia, etológia). Vannak csoportjaink, melyek már önállóan működnek, az Egyetem csak helyet ad, vagy az információátadásban segít (bridzsklub,

szenior turistacsoport). Zajlanak emellett egyetemi oktatóink tanfolyamai is: számítástechnika, filmkultúra, konfliktuskezelés, művészettörténet, biblioterápia, antropológia, történelem témakörben.

Az 1. ábra az akadémia tevékenységének szerkezetét ábrázolja. Működésünk alapját a rendszeres előadások, rendszeres találkozások adják, erre épülnek a tanfolyamok és egyéb rendezvények. Célunk az interaktivitás, az egymástól tanulás támogatása, az önkéntesség erősítése, a közösségfejlesztés. Az, hogy szenior hallgatóink önműködő tanulócsoportokat hozzanak létre, aktív tagjai legyenek a közösségnek, együtt hozzanak létre értékeket, legyenek tisztában saját értékeikkel és tudásukkal úgy, hogy ezt másokkal is megosztják.

1. ábra: A Pécsi Szeniorakadémia képzési szerkezete

Irodalomjegyzék:

Active Ageing and Solidarity Between Generations. A Statistical Portrait of the European Union 2012. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2011

A Magyar Köztársaság Kormányának stratégiája az egész életen át tartó tanulásról, 2005 www.nefmi.gov.hu/download.php?docID=415 (2016. 10. 21.)

A magyarországi önkéntesség fejlesztési stratégiája 2007–2017 http://www.bmoc.hu/sites/default/files/szakirodalom/a_magyarorszagi_onkentesseg_fejlesztesi_strategiaja.pdf (2016. 10. 02.)

Czike Klára–Kuti Éva (2006): Önkéntesség, jótékonyág, társadalmi integráció. Nonprofit Kutatócsoport És Önkéntes Központ Alapítvány, Budapest

Idősügyi Nemzeti Stratégia. www.parlament.hu/irom38/10500/10500.pdf (2016. 09. 12.)

Lampek Kinga–Rétsági Erzsébet (2015): Egészséges idősödés. Az egészségfejlesztés lehetőségei idős korban. Pécs. Pécsi Tudományegyetem Egészségtudományi Kar Fizioerápiás és Sporttudományi Intézet.

Széll Krisztián (2010): Idősödő társadalom és az oktatási rendszer = Statisztikai Szemle, 88. évf. 3. p. 273–304.

STURLA BJERKAKER

„NYUGDÍJASKÖRÖK” – TANULÓKÖRÖK, MINT AZ IDŐSKORI

TANULÁS ESZKÖZEI

Hogyan lehetnek a tanulókörök pedagógiai eszközei a felnőttkori tanuláshoz és felnőttoktatáshoz (ALE), valamint az élethosszig tartó tanuláshoz, melyhez az érvényesülés lehetőségei, az aktív polgári szerepvállalás és az aktív időskor is kötődik?

A cikk célja az, hogy bevezesse a „skandináv tanulókör” módszer fogalmát az időskori tanulásba.

A tanulókör olyan tanulási módszer, mely elősegíti a helyi fejlesztésekkel, állampolgári szerepvállalással, a demokrácia támogatásával és fenntartásával, további tanulási lehetőségekhez való hozzásegítéssel, a tapasztalati önrányított tanulással, valamint a társadalmi részvételhez fűződő ismeretterjesztéssel kapcsolatos tanulmányokat és tanulási létesítmények működését; és mint ilyen, a tanulókör szintén eszköze a nyugdíjaskörökben folytatott időskori tanuláshoz.

A háttér

Több mint száz éven keresztül három intézmény – az iskola, a munkahely, és a polgári társadalom, avagy helyi közösségek – felelőssége volt saját, egyedi tanterveik kidolgozása a szélesebb körű feladaton belül, mely nem más, mint az aktív és képzett polgárok teremtése.

Az oktatási és tanulási munka ezen közös felelősségének kapcsán a legfőbb kérdés nem a tartalom megosztása, sem pedig az intézmények teljesítménye, pedagógiáik közti különbségek voltak; hanem a széleskörűség, melyet együtt képviselnek, illetve a tanulás élvezetét elősegítő sokrétű ösztönzés, melynek esetében az eltérő társadalmi és fizikai tanulási környezetek is fontos szerepet játszanak.

Az úgynevezett tanulókör olyan tanulási eszköz, mely elsősorban a polgári társadalomhoz kötődik. Amennyiben a lehető legjobban működnek, a tanulókörök megaláztatástól mentes tudást kínálnak, büntudat és rossz lelkiismeret nélküli ismeretterjesztést, tanulást minden erőltetés nélkül, alázatosan, önbizalmat és önértékelést erősítő tudást. Ily módon bármilyen korosztály számára előnyökkel járhat. Mindenekelőtt azonban le kell szögezni, hogy a történelmi háttér ismerete elengedhetetlen a „tanulókörök” jelenségének megértéséhez.

A skandináv módszer

A *tanulókör* már a 20. század elején megkezdte működését, mint hagyományos skandináv liberális felnőttoktatási módszer.

A tanulókört már a kezdetektől fogva – főként a felnőttek körében – demokratikus és felszabadító módszernek, valamint a tanulás színterének tekintették. A tanulókörök először az 1870-es évek New York-jában bukkantak fel.

Ezerkilencszáztizenötben, amikor a tanulókörök elérték népszerűségük csúcspontját, az Egyesült Államokban 700 ezer ember volt tagja a 15 ezer tanulókör egyikének. Követőik oktatása érdekében az egység- és együttműködés-párti, valamint az antialkoholista mozgalmat és a szociáldemokrata pártot támogató emberek Svédországban is elterjesztették a tanulókörök ötletét. Habár az Egyesült Államokban a tanulókörök mára többé-kevésbé visszaszorultak, hagyományuk Svédországban és egyéb skandináv országokban azóta is virágzik.

Napjainkban évente közel hárommillió svéd lakos vesz részt a több mint 300 ezer tanulókör valamelyikében, melyeket az állami szektor és a kormány részben finanszíroz és támogat, de nem irányít. A skandináv közösségek a lakhelyükkel és városaikkal kapcsolatos legjelentősebb problémák megoldására több alkalommal is hívtak össze tanulóköröket, a tanulókörök tagjai pedig aktivistákká avasztak, akik jelentős befolyással voltak az eseményekre.

Alulról szerveződő megközelítés

A tanulókör kezdetben a 18. században, a felvilágosodás korában jellemző „felülről szerveződő megközelítés”-t képviselte, mely például a franciaországi, angliai és skandináviai egyetembővítő mozgalmak által is kifejezést nyert (Arvidson, 1998), és később vált „alulról szerveződő” módszerré.

A tanulókör úgynevezett alapítója, a svéd Oscar Olsson szerint „A munkásosztály emancipációja maguknak a munkásoknak a feladata kellene, hogy legyen”; és az „Az emberekért, az emberektől” lett az a politikai mottó, amely éveken keresztül befolyásolta a tanulóköröket és a felnőttoktatási rendszert Skandináviában. A tanulókör *mint módszer*, és a tanulókör *mint a demokrácia eszköze* fogalmak közti szoros kapcsolatot példázza Olov Palme, az egykori svéd miniszterelnök kijelentése is: „Svédország jelentős mértékben a tanulókör demokráciája”.

A tanulás emberséges útja

A tanulókör a tanulás emberséges, könnyed, és félelemtől mentes módja az alacsony önértékelésű és önbizalmú felnőttek számára. Azonban a tanulókör módszer követel is, aktivitást és párbeszédet vár el résztvevőitől (*tagjaitól*); akik általában nem számíthatnak egy tanár vagy egy szakértő közbelépésére. A tanulókör rendszerint egyenlő személyek csoportja; a vezető az „első az egyenlők között” elvén irányít. A pedagógiai elképzelés összefoglalható a „tanulás megosztással” megközelítéssel, mely az egyes tagok tapasztalatainak megosztására támaszkodik. A kör vezetője lehet tanár, de nem kötelező annak lennie.

A tanulókör a 19. századi Svédországban alakult ki, létrejöttét általában 1902-től számítják, amikor is Oscar Olsson, a „tanulókör atyja” elindította első körét az International Order of Good Templars (A Jó Templomosok Nemzetközi Rendje) Lund ágának keretei között, melyet „tanulókörnek” keresztelt. Oscar Olsson szerint a tanulókörök legfontosabb jellegzetességei, hogy tanároktól függetlenül működnek, irodalmi művek olvasásán alapszanak, és a beszélgetést és vitát használják módszerként. Az ő meghatározása szerint a tanulókör: barátok köre, akik azért gyűlnek össze, hogy problémákat és közös érdeklődésük tárgyait megvitassák.

Ebből a definícióból az következik, hogy a vezetőnek inkább egy afféle irányító szerepet kell betöltenie a diákok (tagok) számára, mintsem hagyományos tanárét. Mindennek gyakorlati következménye az alkalmazott terminusokból szűrhető le: *körtagokról* vagy *résztevőről* van szó, nem pedig *diákokról* vagy *tanulókról*; *körvezetők* vannak, de *tanárok* nincsenek, *körök* vagy *csoporthoz* tartanak *találkozókat*, nem pedig *órákat* vagy *előadásokat*. E terminológia használata igen fontosnak tekinthető, mivel nem szabad hagyni, hogy a résztvevők összekapcsolják új tanulmányaikat a korábbi iskolás éveikből származó rossz élményekkel.

Történelmi szempontból a tanulókörök és a társadalmi mozgalmak egymástól elválaszthatatlan fogalmak; Oscar Olsson tanulóköre egyrészt példázza a szoros kapcsolatot, amely mindig is jelen volt a társadalmi mozgalmak és a tanulókörök között, másrészt azt a tényt is, hogy Skandináviában a felnőttoktatás mindig is szorosan kötődött az önkéntesség fogalmához. A tanulókörök oktatási tevékenységeinek célja az volt, hogy társadalmi változásokat kezdeményezzenek az általuk vallott értékek szerint. Ezért aztán elmondható a felnőttoktatásról, hogy létfontosságú szerepe volt e célok elérésében, melyben legfőbb eszköze a tanulókör volt.

Rugalmas tanulási módszer

A tanulókör **rugalmas módszerként ismert; így számos különböző fogalom van használatban**, melyek megnevezik egyes formáit: tanulókörök tanárral vagy tanár nélkül, tanulókörök előadásokkal kiegészítve, előre meghatározott terveket követő tanulókörök, levelező körök, kombinált körök. Vannak olyan tagok, akik egyénileg részt vesznek levelező kurzusokon is, kiegészítve tanulóköri ismeretterjesztéssel tanárok segítségével, de vannak multimédiás kurzusok is, melyek előre meghatározott sémákat követnek, és többek között multimédiás eszközök használatát foglalják magukban, és végül, de nem utolsósorban meg kell említeni a legutóbb létrehozott „e-köröket”, melyek tagjai a világhálón keresztül kommunikálnak.

Habár a tanulókör vezetője csupán „első az egyenlők között”, a vezető szerepe kulcsfontosságú annak érdekében, hogy valódi tanulókörre váljon a csoport. Henry Blid szerint (Blid, 2000) két fő feladatot különböztethetünk meg a vezető esetében: biztosítani kell, hogy a tanulmányok a megegyezés szerint haladjanak előre, illetve a találkozó alkalmával pozitív légkört kell teremtenie.

A *szociális és érzelmi funkciók* döntő fontosságúak a kör munkájának pozitív előrehaladása érdekében. Amennyiben a vezető ezeket elhanyagolja, a következmény minden valószínűség szerint a tagok számának csökkenésében fog mutatkozni, hacsak a tagokat nem fűzi egymáshoz szoros kapcsolat. Ám amennyiben a vezető megfogadja a következő tanácsokat, pozíciójában sikeresebb lehet.

A vezető:

- Legyen jó hallgatóság; figyeljen oda arra, hogy mit mondanak vagy próbálnak mondani a tagok.
- Ismerje meg a tagokat, tudja meg, mit szeretnének elérni, mi az, ami érdekli őket, és mi nem.

- A kör érzéseit és véleményét fejezze ki – használjon többes szám első személyt (mi) egyes szám első személy helyett (én).
- Segítse az együttműködést és a közös erőfeszítéseket.
- Bátorítsa kezdeményezésre a kör minden tagját.
- Ne döntsön a tanulókör nevében, hacsak nem hatalmazzák fel kifejezetten arra, hogy így tegyen.
- Amennyiben valakinek ellent kell mondani, véleményét kritizálni kell, igyekezzen lehetővé tenni e személy számára véleménye megváltoztatását, illetve a kritika méltóság teljes fogadtatását.

Tanulókörök napjainkban

A tanulókörök módszerei rendkívül elismertek, melyeket a világ számos országában használnak mind a szervezett, mind az informális felnőttkori tanulásban. Napjainkban találhatunk a tanulókörök mintájára megszervezett tanuló- és vitacsoportokat szervezeteknél, munkahelyeken, de akár lakókörnyékünkön is, melyekben minden korosztály jelen van, és melyek a résztvevőik által vallott közös elvek köré szerveződnek.

Egyedülálló-e tehát a tanulókör? Ami valóban egyedülállóvá teheti, az a skandináv vonatkozása, mely által a tanulókör fogalma összekapcsolódik a felnőttoktatás biztosításának filozófiájával, annak régi hagyományával; valamint a módszer általános elfogadottsága, a tanulókör elhanyagolhatatlan szerepe a tanulás és a demokratikus cselekvés eszközeként. Mindezen okokból kifolyólag, a módszert szinte sosem érte megkérdőjelezés; a tanulókör csupán nemrégiben lett a tudományos kutatások tárgya. Ugyanakkor a tanulókörök az utóbbi években vesztek elterjedtségükből, melynek hátterében különböző tényezők állnak.

Egyre elterjedtebbé válik a költséghatékony tanulás elve – mely szerint, gazdaságossági okokból, mindenféle ismeretterjesztésnek hasznosnak kell lennie –; és amely az úgynevezett hatékony tanulási módszerekre összpontosít. A tanulókör ilyen szemszögből sok szempontból lassúnak tekinthető – ún. „lassú tanulás”-nak. Mindezek ellenére a tanulókört megújulási tendenciák is jellemzik napjainkban; jelenleg egyre növekvő érdeklődés kíséri a tanulókört, mint oktatási módszert, melyet egyre többen vetnek alá kritikus vizsgálódásnak.

A tanulókörök tanulási módszerét három szóban össze lehet foglalni: megosztás általi tanulás. A módszer alkalmat és lehetőségeket kínál minden résztvevő számára arra, hogy a kör munkájához előzőleges tudásukkal és tapasztalataikkal hozzájáruljanak, és hogy nyílt és demokratikus párbeszéd során megosszák tudásukat, illetve egymás között tovább fejlesszék azt.

A felnőttoktatás dán professzora, Knud Illeris három alapszabályt fektetett le a felnőttkori tanulás megértése érdekében:

- A felnőttek azt tanulják meg, amit meg akarnak tanulni, és aminek jelentősége van számukra.

- A felnőttek támaszkodnak a korábbi tanulási tapasztalataikra.
- A felnőttek éppen annyi felelősséget vállalnak tanulásukban, amennyit akarnak (és amennyinek vállalását lehetővé teszik számukra).

Ezen szabályok illenek a tanulókörök tevékenységére is, és megmagyarázzák, miért is annyira alkalmas tanulási módszer ez a felnőttek számára, bármilyen korosztályba is tartozzanak. Hiszen jelentős mértékben ők azok, akik eldöntik, mit és hogyan akarnak tanulni.

Ahogy Paolo Freire is írja híres művében, „Az elnyomottak pedagógiája”-ban (Freire, 1996):

„Ahogy megkíséreljük elemezni a dialógust mint emberi jelenséget, felfedezünk valamit, ami nem más, mint maga a párbeszéd lényege: a szó. De a szó több, mint csupán egy eszköz, mely lehetővé teszi a dialógust; és ennek megfelelően kell megkeresnünk konstruktív elemeit. A szón belül találunk két dimenziót, a refleksiót és az akciót, melyek között olyan radikális kölcsönhatás létezik, hogy ha az egyik akár csak részben csorbul, azt a másik is azonnal megszenvedti. Nincs olyan igaz szó, mely ugyanakkor ne lenne praxis is. Így kijelteni egy igaz szót egyet jelent a világ átforgatásával....”

A tanulókörök munkájának gyakorlati példái

És végül, néhány példa a tanulókörök módszerének alkalmazásai közül napjainkban:

A Felnőtt Közösségi Tanulási Alap (ACLF)

A Felnőtt Közösségi Tanulási Alapot az angol Oktatási és Készségfejlesztési Tanács (LSC) hozta létre; az alap részben a NIACE, azaz az Egyesült Királyság felnőtt-továbbképzési intézete, részben az LSC igazgatása alatt van. Az ACLF helyi és közösségi alapú projekteket finanszíroz, melyek azt a célt szolgálják, hogy mindenki számára hozzáférést és lehetőséget biztosítsanak a felnőttkori tanulásra. Néhány, az alap által finanszírozott projekt többé-kevésbé hasonló a tanulókörökhöz. ACLF-projektek közé tartoznak például:

- A Brit Filmintézet egyes programjai – az idősek összegyűlnek filmvetítésekre, megvitatják a látott filmeket; ez arra is lehetőséget ad számukra, hogy kapcsolatot teremtsenek a fiatalokkal a filmélmények megosztása által.
- MIND – Southampton és New Forest a testmozgás érdekében szerveznek közösségi programokat, de a legfőbb tevékenységük a gyaloglóesemények szervezése. A résztvevők gyalognak és beszélgetnek, és eközben a jövőbeli mozgási és sportolási formák felől is döntenek. A kezdeményezés az egészséges étkezést is támogatja, a résztvevők közösen főznek és esznek.

Mivel nincsen olyan könyv vagy oktató, ami vagy aki elejétől a végéig végigvezethetné az embert a konfliktusmegoldáshoz és békességhez vezető úton, a tanulókör eszközként és módszerként lehetőséget nyújt arra, hogy a résztvevők összemérjék ötleteiket egymással, és helyi szintű intézkedéseket javasoljanak. A békés munkának önmagunkban, a családjunkban, a lakókörnyékünkön kell elkezdődnie; a barátok, kollégák, a közösség körében. „Gondolkodj globálisan, cselekedj lokálisan” – ez a mottója a tanulókörök megbeszéléseinek, problémamegoldási folyamatainak.

Családi tanulás

A generációkat átfogó tanulás az iskolákban nem elterjedt, azonban az esti és hét végi tekintettel arra, hogy napközben a gyerekek iskolában vannak, az egyetemisták egyetemen, a felnőttek pedig munkában tanulókörök lehetőséget kínálnak erre. A családi ügyek gyakran minden generációt érintenek, és könnyebb róluk beszélni, megoldani őket, ha a család összes generációja összegyűlik. Mindenkinél hasznára válhat részt venni a családi tanulókörökön, melyeket szervezhetnek a helyi közösség szociális munkásai, önkéntes szolgálatok, vagy egyéb szervezetek.

A Harmadik Kor Egyeteme – U3A – tanulás kései életkorban

A Harmadik Kor Egyeteme (U3A) mozgalom Franciaországban kezdődött, majd a kezdeményezés további teret nyert az Egyesült Királyságban és más országokban. Napjainkban számos európai országban található ilyen típusú egyetemeket vagy hasonló, időseknek szóló oktatási szervezeteket. Néhány országban és városban, az U3A-k az egyetemeken belül működnek, máshol függetlenül, esetleg integrált intézményként, mint például a népszerű norvég egyetemeken esetében, illetve a német, és ausztriai felnőttoktatási központok vagy népfőiskolák esetében. Az U3A-k hasonlóan tekinthetők a norvégok által szeniorakadémiáknak vagy nyugdíjsegítségű nevezett intézményeknek. Mindent összevetve, a kései korban történő ismeretszerzés fő eszközei a kisebb csoportokban való, valamint az idősek tapasztalatainak felhasználására alapozott tanulás.

Úgy tartják, amíg élünk, addig tanulunk; és ez így is van. Ám, ha jobban belegondolunk, rájöhettünk, hogy ennek fordítottja is igaz: „Addig élünk, amíg tanulunk...”

Hivatkozások:

- Bjerkaker, S. and Summers, Judith (2006), Learning democratically – Using study circles, [Demokratikus tanulás - tanulókörök által] NIACE, Leicester
- Blid, H. (1990), *Education by the people: Study Circles*. – [Oktatás az emberek által: tanulókörök] Arbetarnas Bildningsförbund, Stockholm
- Blid, H. (2000), *Learn and act with Study Circles*. [Tanulni és cselekedni a tanulókörökben] – Books-on-Demand, Stockholm
- Freire, P. (1970), *The Pedagogy of the Opressed* [Az elnyomottak ideológiája] – Penguin Education, London
- Oliver, L. P. (1987), *Study Circles: coming together for personal growth and social change*, [Tanulókörök: összejövetel a személyes fejlődésért és a társadalmi változásokért] Washington D.C.

Sturla Bjerkaker

A felnőttkori tanulás és felnőttoktatás különleges tanácsadója; Oslo, Norvégia
BJERKAKER LEARNING LAB

E-mail: sturlabjerkaker@gmail.com

Contents

Introduction	17
Klára Bajusz	
The Trends of Senior Learning in Hungary Senior Academy of Pécs	18
Sturla Bjerkaker	
„Senior Circles” - Study Circles as tools for learning in later life	22

INTRODUCTION

In Hungary, one of the most serious problems of women and men over the age of 60, besides diseases, is involuntary passivity and inactivity, which are often aggravated by solitude and loneliness. The simplistic conviction that pensioners have nothing to do but relax prevails among the majority of society, and in the circles of bureaucracy.

The necessity of preparedness for lifestyle change has already been recognized in the developed world; and the elderly's diverse social and community involvement, their activation, as well as the creation of active ageing have been put into practice in social dimensions. Retirement is not about inactivity, sitting idly and feeling useless, but about activity, learning, work and the newly emerging opportunities that were not available in earlier stages of life. Through these opportunities, the generations of grandparents and great-grandparents may partake in a quality ageing.

Through the work of Alsómocsolád within the framework of the project titled 'Pilot Project for Quality Aging', financed by the Norway Grants, this approach is to be promoted in the South-Western region of Hungary. This was also the topic of the international conference, held in early October 2016, with the participation of speakers from six countries, who shared their knowledge and experience with the audience. It became obvious that there is a lot to learn about ageing, and serious thinking must be done concerning the role of seniors in society. Elderly people, and society as a whole, must be shaken up in order to create a new kind of approach, and to be able to build solidarity between older and younger generations. Why? The answer is simple: people need the elderly's knowledge, experience, and even their work. It would be a grave mistake not to involve seniors in the life of society, communities and families. The presentations of the opening conference, as well as that of the international conference, help to spread and promote this attitude.

In the previous volume, in which we presented the project in details, we have already described what will be happening in the area of elderly care in Alsómocsolád between 2016 and 2017. One of the most important results of this wide range of activities – besides the renewal of the elderly home and the acquisition of new knowledge – is that the Autumn Light Elderly Home will also function as a consultation centre in the future. Its purpose is to aid the local governments and the managers of elderly care of the area and the region in adopting this new attitude and put the opportunities of active ageing to use. The practices of our Norwegian partners also show that this may be the key to a more active future for the seniors of Hungary. Our conference publications, our website (www.manorquality.eu), and our newsletters all serve the purpose of supporting the development of a new practice in elderly care with a different kind of knowledge and approach. In this volume, two studies are published – the essays of Associate Professor Klára Bajusz and Sturla Bjerkaker, Norwegian expert of adult education – that describe the opportunities and good examples of senior learning.

Alsómocsolád is a small village with a small population, however, its dreams and ideas could compete with those of any other settlement. If this would be the case in every Hungarian town and city, the Hungarian countryside could be the one of the most attractive European community areas. It is worth to be well-informed about what is going on in Alsómocsolád.

Professor Dr. Dezső Kovács
professional coordinator

László Dicső
mayor of Alsómocsolád

THE TRENDS OF SENIOR LEARNING IN HUNGARY

SENIOR ACADEMY OF PÉCS

1. Learning as a senior adult

In our days, learning is present throughout our entire life, regardless of age, and it is not limited to the active years from the perspective of the labour market. As the demand and need for gaining knowledge go beyond the school years, and people of different age groups and social backgrounds participate in education, the field of pedagogy addressing the educational needs of senior adults, gerontology or gerontagogy (the discipline of senior education), is becoming more and more important. Senior education is a special area of pedagogical training, which still serves essentially the learning needs of economically inactive generations whose members are over the age of 60. For aging societies, the issues of elderly people's learning will become crucial even in the near future, since the demographical changes generate economic and social concerns. The beginning of ageing – in terms of the number of years – starts later and later in life; aging generations have to keep their jobs, and maintain their social and community roles for a longer time. To achieve these aims, methodologically and substantively qualitative senior educational programmes are needed which are accessible in an appropriate network, since learning belongs among the most effective methods of maintaining elderly activity. It goes without saying that the concept of learning here is to be understood in the broadest sense: not only in terms of the formal systems, learning in classrooms; in fact, our idea of learning could not be restricted to that. Senior learning can take place in courses, civil organizations, in the family, in the institutional system of public education, and in online community spaces; it can be managed through self-education and voluntary work, but it may also take many other forms.

2. Senior education in Hungary

The history of senior education in Hungary also goes back for decades but the programmes are usually sparse, often short-lived, reaching only a small number of visitors. In addition, they have a very narrow spectrum; they hardly go beyond the educational function (universities and clubs for retired people), they do not originate in a holistic approach and do not activate the participants. The creation of elderly people's learning spaces, the professional strengthening of gerontagogy has been only included marginally among the goals of the national educational policies so far. It is the National Ageing Strategy of Hungary from 2009 that may primarily be mentioned, which was without significant results on the social level; and the Volunteering Development Strategy (2007-2017), which also had little to do with elderly care, is worth noting as well.¹ The Hungarian Adult Education Strategy of 2005 had not paid com-

1 National Ageing Strategy www.parlament.hu/irom38/10500/10500.pdf (2016. 09. 12.)

prehensive attention to aging adults; it was only from the perspective of the labour market, in connection with "labour-supply problems" that the social group of elderly people was taken into account.²

As is usual in the market of adult education, profit-oriented enterprises (which primarily offer language and computer trainings, and health-promoting programmes) are present in the spectrum of senior education as well. When it comes to these enterprises, aging people who wish to learn must select between these offers with increased awareness, since their methodological preparedness and the infrastructural environment they provide are not always adequate. It also happens that under the guise of learning MLM programmes are hidden, whose primary purpose is to sell some kind of product to the participants. In spite of this, many senior educational initiations organized at the grass-roots level have been appearing in several parts of Hungary. In the recent years, the most successful model has been the Senior Academy of Óbuda³, established and organized by the King Sigismund University, which operates with the involvement of more than three thousand elderly students now.

Nowadays in Hungary, senior educational programmes are characterised by a dual approach. Some of initiations operate through the ageing-centred approach: the aim of this education is primarily to aid elderly people in living independently for as long as possible, to help them in maintaining their physical and mental health, to postpone their becoming inactive for as late as possible, as well as to ease the pressure on the care-systems and on the social safety net. The other one – to which we have committed ourselves at the Senior Academy of Pécs – is the social approach. The focus of this complex approach is on active ageing with its several social relations. The central concepts of the senior educational programmes are intergenerational learning, the transfer of knowledge, active ageing, experience-based learning, family cohesion, and labour market training, which is becoming more and more necessary for the elderly. The purpose of old-age learning is for the participant to stay – for as long as s/he can – such an active member of society, who is not primarily considered as dependent: s/he can transfer his/her knowledge to the younger members of the family or to the younger colleagues at work; the community can benefit from his/her helping energy etc.

One of the causes for the poor social participation of the target group is to be found in the lack of support in educational policy, but besides, there are two other essential reasons. On the one hand, the generations in question were socialized as passive participants in society; they rarely dare to formulate their views publicly, to defend their interests, to stand for their ideas, and to offer to transfer their knowledge. The other difficulty is that the system of senior volunteering is undeveloped in Hungary. A lot of energy is hidden in aging adults; energy that could be useful for the communities, for society. Although, according to a study (Czike-Kuti, 2006.), 16% of people over the age of 61 work as volunteers, the experience and helping intentions of people over 60 could be used in several fields of education, social spheres and cultural education.

The institutions refuse to cooperate partly because of bureaucratic reasons, partly due to the lack of practice, and that of those communication channels, in which the potential helpers and those, who are in need of help could find each other.

2 Strategy of the of the Republic of Hungary for Lifelong Learning 2005. www.nefmi.gov.hu/download.php?docID=415 (2016.10. 21.)

3 http://www.uni-zsigmond.hu/nyugdijasok_akademiaja (2016. 10. 11)

3. The Senior Academy of Pécs

The Senior Academy of Pécs was established within the framework of the Faculty of Adult Education and Human Resources Development in 2014. Our aim was to create an adult educational organization that offers learning opportunities for those people over the age of 60, who live in Pécs or in the vicinity of the town. In order to plan the programmes, we have contacted the administration of the city and the local senior organizations. Learning needs were assessed with questionnaires; the academy was advertised in the local media and with the help of pensioners' clubs. The first semester began in September 2014, and the fifth one is now ongoing. The number of our registered participants is nearly 600. Our students belong to the age group of 59 to 94, however, the most active group is that of people in their sixties. 40% of the seniors have college degrees, secondary education is also typical. 85% of our participants are women. 90% of the participants live in Pécs, but there are some who live 40 kilometres away from the academy.

We took into account two fundamental aspects when we were planning the semesters; on the one hand, that the training must be organized according to the methodological characteristics of senior education. We cannot leave the biological changes related to ageing (weakening of the sensory organs, potential weakening of the ability to concentrate, musculo-skeletal problems etc.) out of account, as they also affect the organization of the programme. The primary aspects include the barrier-free accessibility of the lecture halls, infrastructure that is ergonomically tailored to needs, the high visibility of presentations, breaks of adequate length. One of the keys to success is the adequate methodological preparedness of the lecturers: we have to take into account the characteristics and needs of the elderly audience, to put their expectations and demands first, to adjust the style and pace of the lectures so that they meet the needs of the target group, to teach in an understandable and enjoyable, yet in a scientifically proper way, to heed the questions and opinions of the participants, and to avoid the mistaken stereotypes fuelled by ageism.

On the other hand, we have been constantly trying to meet the interests and needs of the programme's participants. In organising the programmes of the semesters, we are partly building on the students' proposals; we are continuously asking for feedback and ideas. The system of our training courses is based on the lectures. Participants may attend seven lectures in each semester, biweekly on Wednesday afternoons. Our topics are carefully selected to suit the interests of the seniors: they include culture, education, media; economy, finance; history, local history; psychology, gerontology, education; health, lifestyle, medicine; social and community issues. At the end of each semester, those students who attended at least six out of seven lectures obtain a certificate. At the graduation ceremony, it is traditionally our senior students who provide entertainment: they recite poems as well as their own writings, they sing in choirs or individually, and heritage-preserving groups and amateur artistic groups also give performances.

Courses are based on the lectures. Some of these are self-financing (in this case, the lecturers must be paid for the classes), and some of them are free of charge (in this case, the lecturers teach on a voluntary basis). The topics of the courses are very diverse: courses on computer skills and foreign language courses are very popular. The courses are mostly the continuations of certain lecture topics, but sometimes lecturers offer to teach particular courses. In terms of methodology, it must be emphasized that some of our lectures and courses are held by senior lecturers (English and German languages, touch-typing on computers with ten fingers, ecology, ethology). Some groups already work separately; the university only provides

place for them, or helps them in sharing information (bridge club, senior travel group). Besides these, courses are taught by university faculty members as well: in computer science, film culture, conflict management, art history, bibliotherapy, anthropology and history topics.

Figure 1 depicts the structure of the academy's activities. Our operation is based on regular lectures and regular meetings, the courses and other events are built on these. Our goal is interactivity, peer learning, the strengthening of volunteering and aiding the development of the community. In other words, we aim to support our senior students in establishing independent study groups, to help them become active members of the community, to create values together, to make them aware of their own personal values and knowledge, so that they can share it with others.

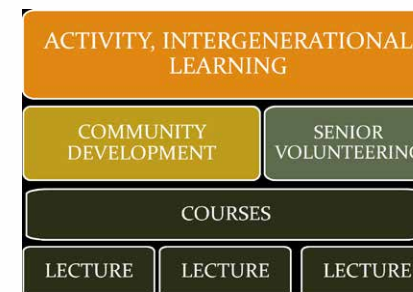

Figure 1: the educational structure of the Senior Academy of Pécs

Works cited:

- Active Ageing and Solidarity Between Generations. A Statistical Portrait of the European Union 2012. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2011.
- A Magyar Köztársaság Kormányának stratégiája az egész életen át tartó tanulásról. 2005. www.nefmi.gov.hu/download.php?docID=415 (2016.10. 21.)
- [Strategy of the Republic of Hungary for Lifelong Learning. 2005.]
- A magyarországi önkéntesség fejlesztési stratégiája 2007-2017. http://www.bmoc.hu/sites/default/files/szakirodalom/a_magyarorszagi_onkentesség_fejlesztési_strategiaja.pdf (2016. 10. 02.)
- [Volunteering Development Strategy (2007-2017)]
- Czike Klára – Kuti Éva (2006): Önkéntesség, jótékonyág, társadalmi integráció. Nonprofit Kutatócsoport És Önkéntes Központ Alapítvány, Budapest.
- [Klára Czike – Éva Kuti (2006): Volunteering, charity, social integration. Non-profit Research Group of the Volunteer Center Foundation, Budapest.]
- Idősügyi Nemzeti Stratégia. www.parlament.hu/irom38/10500/10500.pdf (2016. 09. 12.)
- [National Ageing Strategy]
- Lampekinga – Rétsági Erzsébet (2015): Egészséges idősödés. Az egészségfejlesztés lehetőségei idős korban. Pécs. Pécsi Tudományegyetem Egészségtudományi Kar Fizioterápiás- és Sporttudományi Intézet.
- [Kinga Lampekinga – Erzsébet Rétsági (2015): Healthy ageing. The possibilities of health promotion in older age. Pécs. University of Pécs, Faculty of Health Sciences, Physiotherapy and Sport Sciences Institute.]
- Széll Krisztián (2010): Idősödő társadalom és az oktatási rendszer = Statisztikai Szemle 88. évf. 3.p. 273-304.
- [Krisztián Széll (2010): Aging society and the educational system.]

STURLA BJERKAKER

„SENIOR CIRCLES” - STUDY CIRCLES AS TOOLS FOR LEARNING IN LATER LIFE

How can study circles be pedagogical tools for adult learning and education (ALE) and lifelong learning which is linked to empowerment, active citizenship and active ageing? This article aims to implement the “*Nordic Study Circle Method*” in senior learning. The study circle is a learning method for promoting studies and learning sites concerning local development, citizenship, fostering and maintaining democracy, fostering further learning opportunities, experiential self-directed learning, learning for participating in society, and, as such, the study circle as a tool for learning in later life – senior circles.

The background

For more than 100 years the three – school, workplace and civil society or local communities – have been responsible for each their special curriculum in the large project which is to produce active and skilled citizens. The main issue in this shared responsibility of educational and learning work has not been the sharing of content, nor the difference between them in the way they perform – their pedagogy – but the broadness they together are representing, the manifold appealing to the joy of learning, which also has to do with the variation in the social and physical learning environments. A learning tool first and foremost connected to the civil society is the so called study circle.

Study Circles – when they are functioning at the best – may offer learning without humiliation, learning without guiltily and bad consciousness, non-violent learning, a humble way of learning and learning for self confidence and self esteem. As such, it is useable for any age. But first, the historical background is important to understand the phenomena “study circles”.

Nordic method

As a Nordic traditional method for liberal adult education, the *Study Circle* has been active since the beginning of the 20th century. From the beginning, the Study Circle is seen as a democratic and emancipatory method and arena for learning, particularly among adults. Study Circles were born in New York in the 1870s. By their peak in 1915, 700.000 people were participating in 15.000 study circles in the USA. People close to the union, co-op, the temperance movement and the Social Democratic Party to educate their followers carried the idea to Sweden. Even though study circles more or less passed away in USA, they have ever since flourished in Sweden and Scandinavia. Still, nearly three million Swedes participate in more than 300.000 study circles annually, partly funded and subsidized, but not controlled, by the public sector and the government. Scandinavian communities have even convened study circles to work through major issues facing their local areas and towns, with study circle participants turning into activists who then have a significant impact on events.

A bottom-up approach

The Study Circle followed the “top-down approach” for enlightenment developed in the 18th century, expressed i.e. through the University Extension movements in France, England and Scandinavia (Arvidson, 1998) to become a “bottom-up” method. The so called founder of the Study Circle, the Swede Oscar Olsson, expressed that “The emancipation of the working class should be a task for the workers themselves”, “For the people, by the people” became the political slogan that influenced the Study Circle and the adult education system in Scandinavia for years. The close links between *the method* Study Circle and *the tool for democracy* Study Circle, may also be exemplified with the expression by the former Swedish Prime Minister Olof Palme: “Sweden is to a great extend a Study Circle democracy”.

A human way of learning

The Study Circle is a human, easy and fearless way to learning for adults with low self-esteem and self-confidence. But the Study Circle method is also demanding, it claims activity and dialogue between its participants (*members*), and usually you cannot rely on a teacher or an expert joining in. Normally, the Study Circle is a group of equals, the leader the managing “*primus inter pares*”. The pedagogical idea may be summarized as “learning by sharing”, relying on each member’s experience. The leader might be a teacher, but this is not mandatory.

The Study Circle developed from late 19th century Sweden, usually dated to 1902, when Oscar Olsson, “the father of the Study Circle” started his first circle in the Lund branch of the International Order of Good Templars, and named it a “Study Circle”. According to Oscar Olsson, the most important features of the Study Circle was that they operated independently of teachers, were based on the reading of fiction, and used conversation and discussion as method. His definition of a Study Circle was: A circle of friends who come together to discuss problems or subjects of common interest.

From this definition it follows that the leader should be more a *guide* to the students (*members*) than a traditional teacher. A practical consequence of this is the terms applied: *circle members* or *participants*, not *pupils* or *students*; *circle leaders*, not *teachers*, *circles* or *groups* and *meetings*, not *classes* or *lessons*. This use of terminology has been considered quite important, because the participants should not associate the studies with bad experiences from their previous schooldays.

Historically, Study Circles and popular movements are inseparable concepts. Oscar Olsson’s Study Circle exemplifies the close links that have always existed between popular movements and the Study Circle, and also that adult education has always been strongly associated with the voluntary sector in Scandinavia. The aim of their educational activities was to promote changes in society, according to their values. Therefore, adult education can be described as instrumental to reach their goals, and the Study Circle their tool to do so.

A flexible method of learning

The Study Circle is known as a flexible method. Several terms are therefore in use, such as circles with or without a teacher, circles combined with lectures, circles based on preproduced plans, correspondence circles, combined circles; members taking correspondence courses individually, supported by circle studies with teacher, multi-media courses, studies integrated in a pre-produced scheme, including usage of media and – finally and most recently; “e-circles”, the members communicate web-based.

Even though the Study Circle leader is just a “primus inter pares”, the role of the leader is most crucial for a Study Circle to become a real Study Circle. According to Henry Blid (Blid, 2000) two main functions can be identified for the leader: To secure that studies progress as agreed, and to promote a positive social climate at the meetings.

The *social and emotional function* is crucial to a positive development of the circle work. A failure by the Study Circle leader in this function, will likely result in the lost of members, unless very strong ties keep them together. But by trying to apply the following advice, leadership may be improved.

- Be a good listener; listen to what the members want to say or try to say
- Learn who the members are, what they want, what they like or dislike
- Express the feelings and opinions of the circle – use “we” instead of “I”
- Promote co-operation and joint efforts
- Encourage all circle members to take initiatives
- Do not decide on behalf of the Study Circle without an explicit authorization to do so
- Meet the confidence of the members by attempting to keep promises and agreements
- Should it be necessary to contradict/criticize someone, try to allow that person to change his/her position or to accept the criticism gracefully.

Study Circles today

Today, we will find study and discussion groups in organizations, at the work places, in neighborhoods and among people of all ages chairing common values organized much like Study Circles. These are recognized methods, and are used in both organized and informal adult learning in many countries. *Is the Study Circle then unique?* What might be the unique Scandinavian touch is the way the Study Circle is linked with the philosophy of the providers of adult education, the long tradition, the general acceptance of the method and the outspoken importance of the Study Circle method as a tool for learning and act democracy. For those reasons, the method has hardly been questioned. It is only recently that the Study Circle has been subject to research. Study Circles has lost terrain the last years, due to many factors. The increased cost-benefit view on learning – that all learning should be useful for economical purposes – is focusing on so-called effective learning methods. The Study Circle is considered to be too slow in many aspects – “slow learning”. But there is also tendency to a renewal for the Study Circle today. At the present there is an increasing interest in the Study Circle as an educational method, and a will to examine the method critically.

The learning method/s in study circles can be summarized in three words: learning by sharing. The method offers opportunities and possibilities for all participants to contribute with their previous knowledge and experiences, and through open and democratic dialogue the knowledge will be shared and further developed among them. The Danish professor in adult education, Knud Illeris has set up three thumb rules for understanding adults' learning;

- Adults learn what they want to learn and what is meaningful for them to learn
- Adults draw on the resources they already have in their learning
- Adults take as much responsibility for their learning as they want to take (and they are allowed to).

This rule fits how study circles function, and why they are a suitable learning method for adults of all ages. In the study circles the adults themselves are the *knowledge managers*. To a large extent they themselves decide what to learn and how to learn it.

Paolo Freire puts it like this in his famous book “The pedagogy of the oppressed” (Freire, 1996): “... As we attempt to analyse dialogue as a human phenomenon, we discover something, which is the essence of dialogue itself: the word. But the word is more than just an instrument that makes dialogue possible; accordingly, we must seek its constructive elements. Within the word we find two dimensions, reflection and action, in such radical interaction that if one is scarified – even in part – the other immediately suffers. There is no true word that is not at the same time praxis. Thus, to speak a true word is to transform the world.”

Examples of study circles in action

At last, some examples where the study circle method is used in our time.

The Adult Community Learning Fund (ACLF)

The Adult Community Learning Fund was a fund established by the Learning and Skills Council (LSC) in England and partly administrated by the National Institute of Adult Continuing Education (NIACE), partly by the LSC. The ACLF is funding local and community based projects, which aims to develop access and possibilities for adult learning for all. Some of the projects financed by the fund are more or less like Study Circles. Examples from ACLF Projects might include:

- British Film Institute - older people come together to watch films, discuss the film and film-going and, eventually, they want to engage with young people to share experiences about film genres and experiences.
- MIND - Southampton and New Forest bring people together for exercise but their ‘core group’ is walking. They talk and walk and begin to make decisions about other forms of exercise and sport - and have also begun some healthy eating stuff...cooking and eating together....

When there is no single book or no single teacher that can help you all the way to the goals of *conflict solving and peace*, the study circle is a tool and a method where you may have the opportunity to test your ideas in this field with others, and where you can propose actions on local level. Peace work has to start in yourself, in your family, in your neighborhood, among your friends, colleagues and in your community. “Think globally, act locally” is a slogan for discussions and problem solving in study circles.

Family learning

Cross generation learning is not common in schools, but can be done in organized study circles in evenings or weekends. Because at daytime the children are at school, the students are at universities, adults are at work. Many family matters concern all generations and could be discussed and solved with all ages coming together. Family Study Circles is recommended, organized may be by local community social workers, voluntary organisations or others.

The University of the Third Age - U3A – learning in later life

The U3A Movement started in France and continued in the United Kingdom and other countries. Today, we will find U3A or similar learning organizations for seniors in many European countries. In some countries and cities, the U3A are connected to the university, in others they are independent or an integrated movement in the Popular Universities (Norway), Adult Education Centers or Folk High Schools (Germany, Austria). A U3E might be similar to what we in Norway call Senior Academies or University for retired. All in all, the small group learning, the learning by using senior's experience, is the main tool for these learning activities in later life.

It is said that you can learn as long as you live, and that is true. But by training your brain, we can also say that "you live as long as you learn" ...

References:

- Bjerkaker, S. and Summers, Judith (2006), *Learning democratically – Using study circles*, NIACE, Leicester
- Blid, H. (1990), *Education by the people: Study Circles*. – Arbetarnas Bildningsförbund, Stockholm
- Blid, H. (2000), *Learn and act with Study Circles*. – Books-on-Demand, Stockholm
- Freire, P. (1970), *The Pedagogy of the Opressed*. – Penguin Education, London
- Oliver, L. P. (1987), *Study Circles: coming together for personal growth and social change*, Washington D.C.

Sturla Bjerkaker

Special Advisor in Adult Learning and Education, Oslo, Norway

BJERKAKER LEARNING LAB

E-mail: sturlabjerkaker@gmail.com

A projekt a Norvég Alap társfinanszírozásával valósul meg.

Mintaprogram a minőségi időskorért

Pilot project for quality ageing

HU11-0005-A1-2013

Hungary, Alsómocsolád 2016–2017

Alsómocsolád Község Önkormányzata, 7345 Alsómocsolád, Rákóczi u.21.

e-mail: norvegalap@alsomocsolad.hu, telefon: +36 72 560 027

www.manorquality.eu • www.facebook.com/alsomocsolad • www.alsomocsolad.hu
www.norvegalap.hu • www.norwaygrants.org